

УДК 338.43

Ю. В. Тінтулов,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри інформаційних систем і технологій Одеського Державного Аграрного Університету

ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ІНВЕСТУВАННЯ ХАРЧОВИХ КОРПОРАЦІЙ НА МЕЗОРІВНІ

K. V. Tintulov,
PhD, Associate Professor of Accounting and Auditing Odessa State Agrarian University

FORMS OF STATE REGULATION OF INVESTMENT PROCESSES FOOD CORPORATIONS AT THE MESO LEVEL

Розглянуто основні засади державного регулювання інвестиційних процесів в Україні на мезорівні. Проаналізовано тенденції проведення інвестиційної політики на сучасному етапі розвитку української економіки та надано рекомендації для її активізації.

Rассмотрены основные принципы государственного регулирования инвестиционных процессов в Украине на мезоуровне. Проанализированы тенденции проведение инвестиционной политики на современном этапе развития украинской экономики и даны рекомендации для ее активизации.

Main principles of state regulation of investment processes in Ukraine at the meso level. Analyzed trends carrying out of investment policy at the present stage of development of the Ukrainian economy and recommendations for its activation.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиційна діяльність, інвестиції, економічне зростання, інвестиційний клімат, інвестиційна політика.

Ключевые слова: государственное регулирование, инвестиционная деятельность, инвестиции, экономический рост, инвестиционный климат, инвестиционная политика.

Keywords: state regulation of investment activity, investments, economic growth, investment climate, investment policy.

Вступ. Весь набір методів та інструментів управління інвестиційною діяльністю, які можуть використовуватися на рівні регіональних соціально-економічних систем, визначається їхніми повноваженнями в області регулювання процесів інвестування, так законодавчі можливості регіональних соціально-економічних систем розмежовуються законодавством України [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного регулювання інвестиційної діяльності висвітлені у працях зарубіжних вчених, зокрема, у Г. Бірмана, С. Брю, Д. Дарнінга, М. Джонка, Д. Ніркота, І. Кембелла, П. Ліндерта, Д. Мілера, М. Портера, М. Татаренко, С. Фішера, Р. Холта, У. Шарпа та інших. Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних досліджень зробили українські вчені: І. Бланк [2], З. Богачов, В. Будкін, Б. Губський, В. Вергун, О. Вовчак [4], О. Гаврилюк, П. Гайдуцький, Т. Майорова, О. Мертенс, А. Пересада.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є визначення форм державного регулювання процесів інвестування на рівні регіональної соціально-економічної системи. Дослідження керування певними критеріями вибору й оцінки перспективності інвестиційних проектів. Розроблена та запропонована методика експертної (рейтингової) оцінки при ранжируванні інвестиційних проектів.

Виклад основного матеріалу. У цей час досягнутий досить високий ступінь уніфікації регіональної нормативної бази стосовно управління інвестиційною діяльністю вітчизняних й іноземних інвесторів й її регулювання. Прийняті в регіонах нормативні акти, що мають за основу єдині принципи, включають, як правило, що випливає набір коштів й інструментів регулювання інвестиційних процесів:

- інвестиційні програми регіональної соціально-економічної системи,
  - плани соціально-економічного розвитку регіональної соціально-економічної системи, а також створення соціально-економічних об'єктів, використання природних ресурсів,
  - супровід пріоритетних інвестиційних проектів (ППП),
  - підтримка розвитку інвестиційно-інноваційного інфраструктурного забезпечення,
  - державні гарантії (поручителства) регіональних соціально-економічних систем,
  - податкові пільги (пільги за податками і зборами),
  - спеціальні податкові режими,
  - фінансову допомогу й пільги, спрямовані на розвиток окремих територій, галузей і виробництв,
  - не фінансові (інші) пільги,
  - контроль за цільовим використанням коштів, асигнованих з бюджету регіональної соціально-економічної системи на фінансове забезпечення інвестиційних проектів,
  - визначення складу й строків здійснення організаційно-розпорядничих процедур, інші заходи
- Інструменти регулювання процесів інвестування й система їхньої реалізації на рівні регіональної соціально-економічної системи відповідно до законодавства представлені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Форми державного регулювання процесів інвестування на рівні регіональної соціально-економічної системи

Інструменти державного регулювання	Механізм реалізації	Коментарі
Інвестиційні програми регіональної соціально-економічної системи*	Правова підтримка. Організаційна підтримка. Фінансова підтримка.	
Плани соціально економічного розвитку регіональних соціально-економічних систем, а також економічних і соціальних об'єктів, використання природних ресурсів	Правова підтримка. Організаційна підтримка. Фінансова підтримка.	
Супровід пріоритетних інвестиційних проектів (ППІ)*	Участь у розробці, затвердженні й експертизі проектів. Формування переліку пріоритетних інвестиційних проектів (ППІ). Фінансового забезпечення (часткове) пріоритетних інвестиційних проектів.	Перелік пріоритетних інвестиційних проектів затверджується вищим виконавчим органом державної влади регіональної соціально-економічної системи відповідно до переліку пріоритетних галузей економіки регіональної соціально-економічної системи. Включення в такий перелік може спричинити надання переважного права на одержання податкових й інших пільг суб'єктам інвестиційної діяльності, а також надання додаткових пільг і гарантій.
Підтримка розвитку інвестиційно-інноваційного інфраструктурного забезпечення	Створення інноваційних центрів, інкубаторів для малого бізнесу, проведенню виставок інвестиційних проектів в Україні й за кордоном, публікації інвестиційних пропозицій	
Державні гарантії (поручительства) регіональних соціально-економічних систем	Форми державних гарантій: 1. поручительства за виконання зобов'язань третіх осіб (поручительства по зобов'язаннях; 2. застава майна регіональної соціально-економічної системи; 3. передача майна в довірче управління на користь третьої особи; 4. державні гарантії захисту інвестиції: - гарантії від примусового вилучення, незаконних дій державних органів і посадових осіб, - не погіршення стартових умов протягом трьох років, - гарантії використання доходів, включаючи безперешкодний переказ за межі; 5. державні гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності: - захист інвестицій, - страхування інвестицій; - гарантії непогіршення законодавчих умов діяльності підприємств, зафіксованих на момент ухвалення рішень про інвестування («дедушкіна застереження»).	Доцільно установити обмеження на випадок надання державних гарантій. Ці гарантії можуть надаватися тільки під інвестиційні проекти й тільки тим суб'єктам інвестиційної діяльності, які не перебувають у стані ліквідації й банкрутства.
Податкові пільги (пільги за податками і зборами)	Податок на майно. Податок на прибуток. Збір за видачу ліцензій. Земельний податок.	
Спеціальні податкові режими	Установлення сукупності податкових ставок й податкових пільг.	
Фінансова допомога, спрямована на розвиток окремих територій регіональних соціально-економічних систем, галузей і виробництв. Фінансові пільги	Фінансова допомога: 1. пряме інвестування (за рахунок коштів бюджету регіональної соціально-економічної системи); 2. надання субвенцій, субсидій, дотацій, позичок (з бюджету регіональної соціально-економічної системи); 3. податкове кредитування;	

	<p>4. інвестиційні кредити (за рахунок коштів бюджету регіональної соціально-економічної системи). До фінансових пільг відносяться: 1. прискорена амортизація; 2. надання субсидій і грантів;</p>	
	<p>3. преференційні ставки по позиках; 4. тарифні знижки; 5. пільгове страхування; 6. гарантія кредитів; 7. пільгова ставка по кредитах; 8. пільговий викуп незавершеного будівництва; 9. звільнення від платежів</p>	
Нефінансові (інші) пільги	<p>Пільговий порядок природокористування. Пільги при оренді нерухомого майна регіональної соціально-економічної системи з метою здійснення інвестиційної діяльності стосовно орендованого майна. Пільги в частині плати за реєстрацію прав на нерухоме майно й угод з ним, а також за надання інформації про зареєстровані права на нерухоме майно.</p>	У рамках, установлених відповідними законами.
Контроль за цільовим використанням коштів, асигнованих з бюджету регіональної соціально-економічної системи на фінансового забезпечення інвестиційних проектів		
Визначення складу й строків здійснення єднальних-ропорядницьких процедур	<p>Застосування принципу «одного вікна» у практичній роботі з узгодження документів. Створення уніфікованих (однакових) правил при проходженні необхідних єднальних-ропорядницьких процедур, у тому числі з органами місцевого самоврядування, на всій території регіональної соціально-економічної системи (наприклад, розробка спрощеного порядку реєстрації прав на нерухоме майно й угод з ним)</p>	
Кадрова підтримка інвестиційного бізнесу	<p>Організація підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації інвестиційних менеджерів і держслужбовців. Організація стажувань господарських керівників. Проведення консультаційних тренінгів і семінарів із залученням провідних українських і регіональних консалтингових організацій.</p>	
Інші заходи державного регулювання процесів інвестування	<p>Організаційна й правова підтримка: 1. забезпечення суб'єктам інвестиційної діяльності доступу до інформації, необхідної для здійснення такої діяльності; 2. сприяння в створенні інфраструктурного забезпечення бізнесу; 3. надання допомоги інвесторам у їхній взаємодії з органами державної влади регіональної соціально-економічної системи й органами місцевого самоврядування на території регіональної соціально-</p>	

	економічної системи шляхом підтримки клопотань, обігів, запитів інвесторів; 4. сприяння в одержанні в оренду й придбанні у власність земельних ділянок й об'єктів нежитлого фонду, віднесених до державної власності регіональної соціально-економічної системи; 5. передача об'єктів державної власності в довірче управління інвестора; 6. передача об'єктів незавершеного будівництва
--	---

Джерело: розроблено автором за даними [1,2,3,4]

Всі інструменти управління інвестиційною діяльністю, наявні в арсеналі органів місцевого самоврядування, мають бути спрямовані на визначення й формування конкурентних переваг і конкурентної стратегії розвитку муніципального утворення, що в остаточному підсумку приводить до більше інтенсивного залучення ресурсів інвестиційного забезпечення і підвищенню прибутковості території.

Вихід із кризи, перехід до поживлення, а потім і зростання економіки, забезпечення її конкурентоздатності неможливі без інвестиційного бума, потоку базисні й поліпшуючі інновації. проте для цього важливо сформувати систему державних, регіональних і муніципальних інвестиційних програм, а також програм великих господарських одиниць на основі оцінки й відбору найбільш ефективних проектів - «точок зростання».

Інвестиційні ресурси обмежені, особливо в умовах економічної кризи, спаду виробництва, дефіциту регіонального й місцевого бюджетів, незначних ресурсів підприємств і банків [5]. Тому на регіональному й муніципальному рівнях, а також на рівні підприємств, банків й інших фінансових інститутів необхідний відбір на основі стратегічних пріоритетів невеликого числа інвестиційних проектів, які можуть у порівняно короткий час дати найбільший ефект.

Оцінка й відбір харчовими корпораціями інвестиційних проектів і формування на їхній основі інвестиційних програм інноваційного розвитку є життєво важливими вихідними етапами інвестиційного процесу, від яких залежить ефективність всіх наступних етапів. При цьому потрібно керуватися певними критеріями вибору й оцінки перспективності інвестиційних проектів. Вони можуть бути неоднаковими на різних фазах інвестиційного циклу, при різних умовах ухвалення рішення. Виділимо чотири основних критерії[4].

1. **Конкурентоздатність продукції**, що є наслідком реалізації проекту інвестиційних вкладень. Мова йде насамперед про визначення ніш на внутрішньому й зовнішньому ринках, де продукція буде користуватися досить тривалим (не менш строку окупності вкладених коштів) попитом, про споживчі параметри, які визначають рівень новизни й конкурентоздатності цієї продукції, перевага її покупцями (особливо при насиченому ринку), передбачуваному рівні цін, що є важливим чинником формування попиту. Якщо інвестиції спрямовані на освоєння ефективної технології виготовлення вже наявних на ринку товарів (послуг), то конкурентоздатність визначається більше низькими витратами виробництва й цін або поліпшенням якісних параметрів.

Оскільки інвестиційний цикл має чималу тривалість (з урахуванням часу на проектування, будівництво й функціонування об'єкта), оцінка конкурентоздатності повинна ґрунтуватися на прогностичних маркетингових дослідженнях, урахувати тривалість фаз життєвого циклу проектного виробу, групи товарів (послуг) або технології, можливість зміни кон'юнктури на різних фазах циклу. Якщо порівняно невеликі інвестиції потрібні для поліпшення використовуваної технології, часткової модернізації або розширення випуску вже виробленої продукції, відомої споживачеві що займається освоєнням ніші, то обрїй маркетингового прогнозу може бути невеликим, оскільки попит відомий й у достатньому ступені гарантований. Якщо ж інвестиції вкладаються в освоєння принципово нової продукції або технології, великі винаходи, базові інновації, коли немає надійних даних ні про рівень витрат, ні про обсяг майбутнього попиту, ринок, по суті справи, формується заново, потрібно довгостроковий різноманітний прогноз, інвестиційний ризик у цьому випадку багаторазово вище, але й виграш при обґрунтовано обраному варіанті незрівнянно більше, а конкурентні переваги значно стійкіше.

До особливого типу відносяться інвестиційні проекти соціального й екологічного характеру, результатом яких не є товари й платні послуги, а джерелом фінансового забезпечення служать в основному кошти державного, регіональних і місцевих бюджетів. проте й у цьому випадку варто визначати *конкурентоздатність намічваної до виробництва продукції або освоєваної технології* (навіть якщо це безкоштовна послуга) у порівнянні з іншими існуючими або можливими коштами задоволення даної потреби, переваги споживачів безкоштовної послуги (наприклад, якщо мова йде про будівництво школи, лікарні, театру, будівлі очисного спорудження й ін.).

2. **Ефективність проекту**, маса прибутку, норма рентабельності й строк окупності інвестицій мають вирішальне значення при формуванні інвестиційних програм, особливо для приватних інвесторів, основною метою яких є витяг прибутку. При використанні цього критерію відбору проектів варто враховувати трюхи факторів. По-перше, найбільш актуальні сфери додатка капіталу відрізняються звичайно підвищеним ризиком і посиленою конкуренцією; інвесторів (особливо якщо це банки, інвестиційні або пенсійні фонди) цікавлять надійність, стабільність і гарантованість їх повернення й одержання прибутку. По-друге, серед інвесторів, крім приватних й акціонерних підприємств, бувають державні й регіональні органи влади, муніципальні підприємства, екологічні, пенсійні й благодійні фонди й т.п., що керуються не тільки прибутковістю, але й суспільною значимістю проектів для рішення соціальних, екологічних й інших проблем, за які вони несуть відповідальність перед платниками податків, засновниками, спонсорами. По-третє, поняття *ефективності* неоднозначно, воно включає не тільки *прямий економічний ефект* (маса прибутку й норма рентабельності, строк окупності), але й *інші види ефекту* (соціальний, екологічний й ін.), які по деяких видах інвестиційної діяльності (у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, екології) можуть здобувати вирішальне значення. Ураховується також *показник бюджетної ефективності* — зіставлення асигнувань із бюджету й надходжень у нього в результаті реалізації проекту.

3. **Надійність проекту**, реальна забезпеченість різними видами необхідних ресурсів — інтелектуальними (наявність ліцензій, наукової бази); трудовими (наявність, можливість залучення або підготовки працівників необхідного рівня кваліфікації); основним капіталом (можливість використання існуючих виробничих потужностей або їхньої модернізації, ефективність будівництва в прийнятний термін нових основних засобів); матеріальними й природними ресурсами (сировиною, матеріалами, паливом, енергією, водою, земельними ділянками й ін.) необхідного обсягу і якості; реальність залучення в достатньому обсязі внутрішніх і зовнішніх інвестицій для реалізації програми або проекту (що у свою чергу залежить від результатів маркетингового прогнозу й фази інвестиційного циклу).

Важливими факторами визначення надійності інвестиційної програми або проекту є *оцінка компетентності персоналу*, що збирається реалізувати програму (проект), володіння керівниками необхідними професійними знаннями, досвідом, умінням очолити складний інвестиційний процес і довести його до успішного завершення.

4. **Рівень ризику**, що визначається сприятливим або несприятливим середовищем для даної інвестиційної програми або проекту. Мова йде не тільки про загальний інвестиційний клімат у країні або регіоні, рівні оподаткування, наявності податкових і митних пільг для інвестора і їхньої дієвості й т.п., але й про таких важко оцінюваних факторах, що впливають, проте, на ступінь інвестиційного ризику, як рівень соціально-політичної напруженості й імовірність конфліктів, національно-культурні особливості й ін. Ці фактори можуть ураховуватися при страхуванні проектів від комерційних і некомерційних ризиків.

Висновок. Перераховані чотири основних критерії пріоритетів і рейтингової оцінки проектів нерідко суперечать один одному. Інвестиційний проект може відрізнятися, наприклад, високою конкурентоздатністю, ефективністю, але низькою надійністю й високим рівнем ризику. Тому виникає необхідність звести отримані по чотирьох критеріях показники до інтегрального показника. Неоднорідність критеріїв і труднощі їх однозначного кількісного вираження обумовлює необхідність використання *балової експертної (рейтингової) оцінки* при ранжируванні інвестиційних проектів. Може бути запропонована наступна методика рейтингової оцінки.

Формується група експертів для підготовки інвестиційної програми, бажано неоднорідна, щоб одержати оцінки з різних точок зору. Дається балова оцінка кожному критерію (наприклад, 40 балів першому, 30 другому, 20 третьому й 10 - четвертому). Крім проектів з нульовий (негативної) оцінкою по кожному із критеріїв і підсумовуючи оцінки за всіма критеріями, можна одержати інтегральну оцінку й ранжировать проекти по її кількісній величині. Залежно від обсягу ресурсів інвестиційного забезпечення в результаті формується пакет базових (першочергових) проектів (з урахуванням можливостей виділення на дану програму загальної суми інвестицій) і резервний пакет, що може бути частково використаний при зміні ситуації, збільшенні ресурсів інвестиційного забезпечення. Такий підхід

допоможе більш обґрунтовано формувати інвестиційні й інноваційні програми на регіональному, галузевому або муніципальному рівнях.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91 [станом на 12 лютого 2010 р.] [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент [Текст]: підручник / І. О. Бланк. - К.: Київ , нац. торг. - ек. ун -т, 2003. - 398 с.
3. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика [Текст]: навч. посіб. / Л. М. Борщ , С. В. Герасимова. - К.: Знання , 2007. - 685 с.
4. Вовчак О. Д. Інвестування [Текст]: навч. посіб. / О. Д. Вовчак.- Львів: «Новий Світ - 2000» , 2008. - 544 с.
5. Гриньова В. М. Інвестування [Текст]: підручник / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лелейко, О. П. Коюда. - К.: Знання, 2008. - 452 с.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"